

Români din toate țările, uniți-vă în cuget și simțiri!

Noiembrie 1979. Anul VIII, Nr.89

EUROPA ȘI NEAMUL ROMANESC

FOAIA MISCĂRII ROMÂNE PENTRU UNITATEA EUROPEI

EUROPA, CHINA ȘI URSS

Înainte de a lăsa Europa, Hua Guofeng a declarat: "Voi duce un mesaj de profundă amicitie din partea Europei celor nouă sute de milioane de chinezi, care formează poporul meu". Cu aceste cuvinte primul ministru al Pekinului făcea bilanțul întâlnirilor sale cu șefii statelor și ai guvernelor de la Paris, Bonn, Londra și Roma, unde fusese primit cu onorurile rezervate unui oaspete plăcut și de aleasă considerație și unde, chiar dacă cu nuanțe diferite mai mult sau mai puțin accentuate, a fost considerat reprezentantul unei mari națiuni, o potențială aliată importantă, sau, cel puțin, dușmană a unui comun dușman agresiv.

Vizita sa a fost urmărită cu vădită preocupare de Kremlin, care a încercat în orice chip să stingă în mod preventiv tot entuziasmul cancelarilor europene și al marilor industrii occidentale, care ar putea să vadă într-o apropiere de China deschiderea unei noi mari piețe.

Realitatea Chinei

Din scrierile comentatorilor politici sovietici, China apare o putere cu ascunse intenții agresive față de lumea întreagă și dotată cu un armament nuclear care să-i permită în scurt timp să poată să pună în funcțiune un asemenea program. În același timp, aceiași comentatori afirmă că acea națiune este într-o situație atât de înapoiată încât o amplă deschidere comercială către ea din partea țărilor industrializate s-ar dovedi o foarte rea afacere.

În fapt rezultă că poporul chinez are o reală dorință de pace și e natural, pentru că

are o efectivă nevoie de dezvoltare și, în același timp, o mare frică de o agresiune din partea URSS.

URSS are și ea frică de China, de acest popor de patru ori mai numeros decât al său, înghesuit pe un teritoriu vast, dar de necomparat cu imensa întindere ocupată de Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice. Adevărul este că Chinei îi este frică de pericolul unei agresiuni actuale, în schimb US are frică de o agresiune a Chinei care ar deveni o putere efectivă numai când va fi ajuns acel nivel din punct de vedere tehnologic.

La baza întregii probleme este bogăția imenselor zăcăminte de materii prime și energetice pe care pământul, printr-un ciudat capriciu al naturii, a concentrat-o în subsolul Siberiei orientale o interminabilă bogăție, numită de obicei "un scandal geologic".

URSS posedă Siberia pentru că țării au sustras acea regiune neospitalieră imperiului decadent al Pekinului și acum încearcă să o valorizeze depășind marile dificultăți puse de enorma distanță a zăcămintelor de zonele industrializate, care însă sunt așezate în cea mai mare parte la apus de Urali.

China revendică astăzi Siberia în mod platonice pentru că odinioară îi aparținea, iar mâine ar putea să aibă nevoie absolută să folosească materiile prime din subsolul său.

URSS și China: socialism sau imperialism

Problema Chineză impune URSS-ului să pronunțe în sfârșit un cuvânt clar asupra intențiilor sale. Dacă regimul său se bazează pe un socialism real și care nu se ține de

cuvânt, desigur că Kremlinul nu poate să nu-l aplice în sensul cel mai complet, adică cum nu admite că există diverse clase într-o națiune, la fel nu poate să impună diverse clase între popoare.

Tocmai în numele socialismului real, URSS nu poate să pretindă ca poporul chinez să renunțe la dezvoltarea sa pentru ca tot rezervorul enorm de resurse naturale ale Siberiei să fie păstrat numai pentru bunăstarea sovieticilor. Dacă acesta ar fi modul său de a înțelege problema, și multe lucruri fac să fie suspectă de aceasta, într-un termen mai mult sau mai puțin lung, China o va asalta cu miliardul său de locuitori.

Un război între cele două națiuni ar fi distrugător în sens absolut, adică nuclear și ar pune în pericol lumea întreagă. Este adevărat că URSS are un potențial ce ar putea astăzi să distrugă China într-o singură zi, suferind din partea acesteia pagube relativ ușoare și să rezolve problema cu un război preventiv. Dar cealaltă mare putere atomică, USA, i-ar permitea-o? Desigur că nu și conflictul ar deveni mondial.

Dezarmare și pace: cuvinte sau fapte?

Nu se poate declara cineva pacifist și în același timp să mențină o armată cu evidente sarcini ofensive ca cea a Comecon-ului, pe care URSS o menține mereu pregătită la frontierele cu Europa Occidentală a cărei dorință de pace este mai mult decât evidentă. Și nu se poate declara nici patrie și exemplu al socialismului și pretinde în același timp, ca un popor, tot socialist, să nu se dezvolte și să i se refuze împreună participarea la folosirea bunurilor naturale cu atât mai mult atunci când acestea sunt situate pe teritorii vecine acestui popor, căruia i-au fost odinioară sustrate.

Dacă pentru URSS cuvântul pace nu este numai un paravan, să începă cu dezarmarea frontierelor sale cu Europa! Dacă pentru Kremlin, cuvântul socialism înseamnă înfrățire între popoare, să oprească rușinoasele intervenții armate cu care s-a pătat la Budapesta și la Praga, să se întoarcă să dea mâna cu China și să înceteze să alimenteze pretutindeni focuri periculoase.

Astăzi, în URSS socialismul a fost trădat și folosit numai ca instrument al celui mai periculos imperialism pe care-l amintește istoria. Etapele sale sunt evidente și ușor de identificat: să impună propria stăpânire pe

izvoarele energetice din Orientul Mijlociu, să subordoneze întreaga Europă Occidentală constrângând-o să se predea din cauza foamei de energie, să distrugă China și să pună stăpânire pe Continentul asiatic, să supună Africa cu guverne filosovietice, să strivească Statele Unite, să facă din Moscova capitala unei lumi care cu siguranță nu va fi mai liberă.

Acest program evident nu poate să nu înfricoșeze toate democrațiile de pe planeta noastră și deci dacă URSS vrea o dezarmare efectivă, să demonstreze, și nu numai cu cuvinte, că scopul său este un socialism real și nu un imperialism înfricoșător, pentru care socialismul este numai o falsă firmă și un instrument de realizare.

China și Europa

Cu vizita primului său ministru, China a descoperit în mod violent slăbiciunile și ezitarea Europei, a cărei libertate de acțiune, mai mult decât presiunile politice americane, este astăzi condiționată de unele egoisme naționale, de mâna grea a șeicilor proprietari de petrol și, poate peste măsură, de frica de rachetele sovietice.

Fără îndoială că trebuie să se țină seama de unele realități geopolitice: URSS este într-adevăr aproape și Europa nu poate să-și permită să joace fără prejudecăți cartea chineză pe care Hua Guofeng a pus-o pe masă cu atâta abilitate. Există însă largi spații de colaborare între Europa și China ce nu trebuie să fie limitate numai la aspectul negustoresc.

China voințește o Europă unită și puternică, dornică de pace, dar hotărâtă să nu cadă pradă social-imperialismului sovietic; pentru a se dezvolta, dorește colaborarea europeană și japoneză, preferind-o probabil celei americane, care, pe drept sau pe nedrept, ar putea să asume în fața altor ochi suspicioși o coloratură politică. Noi suntem de perfect acord cu Domnul Hua că o Europă unită ar fi puternică, respectată și liberă. Funcțiunea sa nu ar putea să fie decât de echilibru între forțele mondiale opuse și de ajutor în dezvoltarea țărilor care au nevoie. Europei, în special celei unite nu trebuie să-i fie frică de rachetele URSS-ului, ci în cel mai rău caz, de tancurile sale.

De fapt, Kremlinul nu ar avea nici un

R.C.Hood

Urmează în p.8.

IRODIADA DE LA IP ȘI TRESNEA

...Înainte de noi n-a fost nimeni acolo. Sau, dacă a fost cineva, au fost strămoșii noștri legitimi și numai ai noștri, de la Tracii cei vechi, Geți și Daci, până la Romani, care ne-au dat graiul, fără să distrugă însă rădăcinile milenare tracice în aceste regiuni. (N.Iorga, Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria).

Transilvania, ca spațiu al etnogenezei și dăinuirii noastre multimilenare, își are înscrisă existența sa istorică într-o geografie specifică a sufletului românesc. Oamenii, așezările și satele păstrează încă argumentele legilor nescrise, știindu-se aici de când apele și pădurile, de când iarba și munții neguroși, adică de nu se știe când sau deodată cu lumea. Căci înainte de Transilvania a fost Sylvania, Sălajul de astăzi, țara codrilor seculari, în care trăiau "dacii liberi", "nedezlipiți de munți", după cum recunoaște cronicarul roman Annaeus Florus. Cel dintâi pământ râvnit de cuceritorii din jur a fost Sylvania, de unde, apoi, speriați de desimea pădurilor, și-au tăiat cale "dincolo", adică în Transilvania. Băștinașii au rămas pe mai departe legați de locurile lor, au creat și au crezut în aceleași legi nescrise ale muncii lor, revărsată, ca o mare epopoe, într-o civilizație, și ea nescrisă. E o civilizație a "lemnului" intrată în turlile bisericilor vechi, în casele țuguiate de pe Meseș sau în șurile mari de lemn din Plopiș, cu pripori legați numai în cuie de lemn, după un meșteșug ce uimește încă. Tot aici s-a născut, după un "obicei al pământului", acea înfrățire sfântă cu glia și cu holda, înțelese ca ființe ce glăsuiesc și cărora trebuie să li te închini, după rânduiala dumnezeiască. Iar din forme lăuntrice de viață s-a născut un epos și o lege ce se contopesc, sub semnul nobleței celei mari, în două cuvinte: "om-omenie".

Cine ar putea nega, și prin ce metode, acest spațiu al dăinuirii românești? Cum s-ar putea destrăma acest puternic sistem de viață străveche tradițională? Și cei mai sălbatici decât goana sălbatică a cailor pe care au venit, au fost obligați să se oprească privind acest tărâm al străbunilor Daci, pe care s-a altoit (nu s-a așezat), civilizația romană și pe care au crescut în credința veche luminoasele voievodate ale lui Gelu și Menumorut, cu cetățile și davele de renume. Acestea din urmă au rămas până astăzi sacre pentru localnici, în mănunchiuri de obiceiuri ce vin din începuturile creștinismului în cetatea Dochidava de pe Măgura Șimleului, în Dealul Ursoilor de la Zalnoc, ori la Maledava (azi Mălădia), unde se află și acum fântâna lui Menu, adică a lui Menumorut.

Oamenii acestor locuri, la mijloc de secol XX, au fost supuși unor cumplite încercări, într-o besmetică și obscură Irodiadă, țâșnită dintr-un joc al absurdului. Irodiada acestui veac, ca cea de la Lidice și Oradour, s-a declanșat și la Ip și Tresnea, în Țara Sîlvaniei.

Este știut că, în toamna anului 1940, României i s-a impus "Dictatul de la Viena", care ceda Ungariei horthyste partea de nord-vest a Transilvaniei, în suprafață de 42.243 km², cu o populație de peste 2,6 milioane locuitori. Dictatul însemna dezmembrarea arbitrară a hotarelor țării și încălcarea drepturilor seculare la viață națională și socială a celor ce se știau acolo din vremuri imemorabile. Împotriva odiosului Dictat s-au ridicat intelectuali, preoți, țărani.

Într-o *Chemare* din 1 septembrie 1940, se preconiza organizarea unei Adunări Naționale la Alba Iulia, pentru a se protesta împotriva ciuntirii teritoriului transilvănean. "Să fim prezenți cât mai mulți, se arăta în *Chemare*, ca să arătăm lumii întregi voința noastră hotărâtă de a păstra cu orice jertfă pământul scump în care ne-am născut și în care odihnesc oasele strămoșilor noștri". În același mod se pronunțau, într-un manifest, și oamenii maghiari lucizi, care atacau "tendențele imperialiste" etnice de dominație și

asuprire. Cuprinzând dorința luptei comune a Românilor și Maghiarilor împotriva celor ce căutau să supună și să învrăjbească națiile, se scria în documentul amintit următoarele: "Noi, ungurii ardeleni, suntem legați de acest pământ și de locuitorii săi de altă limbă, și în primul rând de poporul român. În decursul veacurilor, înflorirea socială s-a născut totdeauna din stima și ajutorul reciproc, în timp ce vrășmășia, ura de clasă, exclusivismul național în dauna celui alt au netezit calea jugului comun. Scopul nostru este buna înțelegere între popoarele mici amenințate din bazinul dunărean. Hotărârile de la Alba Iulia de acum două zeci de ani formează baza sigură pentru rezolvarea problemei naționalităților". Era calea pe care avea să se consolideze o tradiție de luptă, într-un moment critic pentru acel colț de țară și pentru întreg poporul român. A existat, de asemenea, un *Comitet ardelean* pentru organizarea rezistenței, care și-a desfășurat activitatea la Cluj, Oradea, Zalău, Baia-Mare etc., mobilizând întreaga suflare românească împotriva sentinței nedrepte de la Viena.

În acele condiții vitrege, satele înscriau o pagină neuitată de eroism și dârzenie. Încercat de toate viforele istoriei, opunând rezistență stăpânilor efemere, ținutul sălăjan și oamenii săi n-au abdicat nici în cele mai grele momente. Prigoana dezlănțuită în toamna anului 1940 și în toți anii care au urmat sub dominația horthystă, au obligat pe cei mai mulți să se despartă de acele locuri, să-și părăsească familiile pentru a lua drumul dureros al pribegiei sau refugiului spre alte locuri. De la 1 septembrie 1940 până la 1 septembrie 1944 numărul acestora s-a ridicat la cifra de 218.000 oameni.

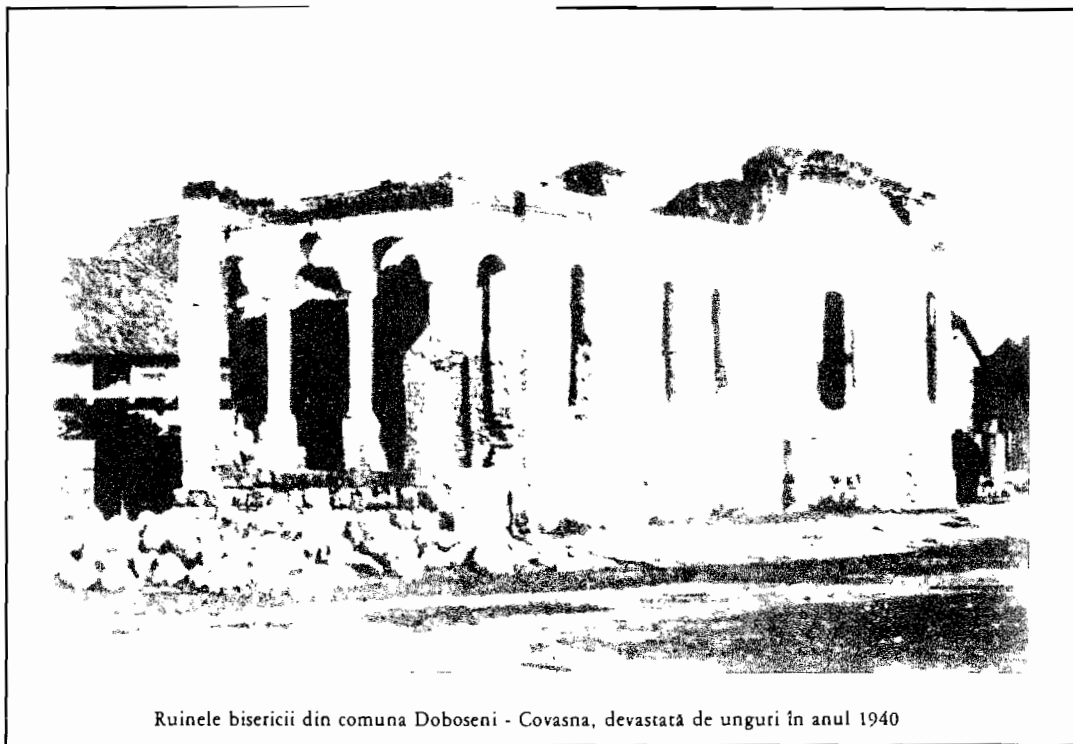
Cruzimea de care au dat dovadă forțele întunecate ale cotropitorilor întrece puterile imaginației omenești. A fost instaurată o politică șovină, dură, de deznaționalizare a Românilor, începând, ca în epoca lui Telkes Simon, cu schimbarea numelui, urmată de suspectarea continuă. Semnând starea gravă în care se afla populația românească, "Tribuna Ardealului" din Cluj scria că "de la 1 septembrie 1940, înființarea de noi școli românești este imposibilă", iar din cauza acuzațiilor născocite, a suspiciunilor și a denunțurilor, pe Români îi aștepta arestul, internarea sau pedeapsa cu închisoarea.

Sălajul a trebuit să reziste unei politici sadice, de distrugere fizică și spirituală, instaurată în satele de sub Meseș, de lângă Șimleu și Carei, de la Buciumi, la Lucăceni și Mălădia. Această rezistență a trecut prin numeroase încercări, prin luări de poziție și atitudine, prin dureri și sacrificii imense, căci teroarea nu s-a dat în lături de la nimic. Irodiada s-a dezlănțuit fanatic, mai ales în două localități, la Ip și Tresnea. În ziua de 9 septembrie 1940, în satul Tresnea soldații horthyști au maltratată, apoi au asasinat 81 de persoane și au dat foc la 27 de case sub pretextul că cineva ar fi tras din turnul bisericii asupra trupelor ungare în momentul intrării lor în sat. Un alt pretext, ca represalii pentru uciderea a doi ocupanți în noaptea de 13-14 septembrie 1940, la o săptămână după cele întâmplate au fost măcelăriți peste 170 de Români din comuna Ip, iar într-un cătun aparținător comunei Marca a fost exterminată o familie de slovaci compusă din 9 membri.

Situații similare s-au petrecut în Bihor, la Oradea, la Satu-Mare, Carei, Cluj etc. Descriind tragica realitate de pe teritoriul cedat horthyștilor, istoricul maghiar Csatári Daniel, recunoaște în lucrarea sa "Forszélben - Magyar-román viszony 1940-1945", Budapesta 1968 (În vâltoarea timpului - Relații Maghiaro-Române, 1940-1945) că "Burghezia Maghiară a înființat un stat polițist...unde oamenii nu aveau curajul să vorbească decât în șoaptă...Zilnic erau sute de acte de teroare. Jandarmii conduc pe țărani puși în lanțuri spre închisoare, fiindcă au cerut zahăr și petrol sau au tăiat lemne din pădurea lor".

La 31 august 1940, la Cluj, Iuliu Maniu a propus să lanseze o chemare membrilor Partidului Național Țărănesc împotriva sentinței nedrepte de la Viena. Atunci, se arăta în continuare, "masele au înfierat Dictatul de la Viena..."și, ca în vremuri de mare restriște, clopotele bisericilor au tras tot timpul într-o dungă. Într-o publicație sălăjană, care apărea la Zalău în 1940, cu titlul "Țara Silvaniei", curajoasă prin atitudinea ei față de realitățile vremii, se cerea să se pună capăt opresiunii naționale. Iată ce găsim scris pe cea dintâi pagină a singurului număr păstrat din acea revistă: "Acest exemplar a fost salvat cu prilejul trist al evacuării Sălajului. Aproape întreg tirajul de 1500 de exemplare a rămas pe teritoriul ocupat, întrucât volumul a fost terminat în ultima săptămână a luni august 1940. București la 25 septembrie 1940, semnează Grațian C.Mărcuș".

Și, totuși, ce a fost Irodiada de la Ip și Tresnea? Acolo, n-a început nimic în teritoriile

Ruinele bisericii din comuna Doboseni - Covasna, devastată de unguri în anul 1940

legendei și ale fabulei. Violența faptelor a prefăcut frumoasa țară a Silvaniei într-un pământ al durerii, al celor care s-au îmbrățișat numai în moarte, sub lespezile reci ale pământului lor drag. Ura și hidoșenia urii au fost năpraznice. O mână de fanatizați, un grup de jandarmi ignorați și orgolioși, un pluton de execuție, format din soldați întunecați la suflet și apoi la minte, au ordonat sentințe pentru cea dintâi deschidere de ochi pe lume; au despicat cu baioneta pânțelecele mamelor ce trebuiau să nască; au aruncat oamenii în gropile cu var nestins; au mutilat bătrânii și le-au bătut drapelul românesc în cuie pe spinare. Cum de s-a putut? De unde-și trag originile astfel de apucături? Europa a înregistrat vandalismele venite dinafată, în galopul sălbatic al copitelor, dar ea a creat altceva; a creat civilizații care s-au dezvoltat în șirul lor natural, de la cea tracică, la greci și romani, apoi la celelalte popoare, alte culturi și din nou alte civilizații. Ce înseamnă în fața lor crimele de la Ip și Tresnea? Cum au fost posibile? Și de ce?

DE LA VÂNĂTORII DE BOURI DIN IP LA VAIERUL MĂCELULUI

Documentele istorice pomenesc de "vânătorii de bouri din satul Ip cu hăițași și câini de vânătoare". Pădurile și dealurile împădurite dinspre Halmășd și Cosniciuri ascundeau cirezi de bouri, până departe, unde se înghesuia mai tare codrul. Urmele bourilor din Ip au rămas în culmile de pe Gozu Mic, Iclejie și Somoș, acolo unde, în veacul nostru a început o altă vânătoare, vânătoarea de oameni. Nu cu hăițași, nici cu câini de vânătoare, ci vânătoarea sălbatică cu baioneta deschisă la armă și cu șuierele de gloanțe ale fiarelor cu chip de om. Despre îndemânarea vânătorilor de bouri din Ip se știe prea puțin sau aproape de loc, căci s-a pierdut în negura timpului și în gălbeneala paginilor-document. Dar despre vânătorii de oameni care au dezlănțuit neiertatele crime, mai cumplite decât orice vis apăsător ce poate tortura mintea omenească, viața noastră trează trebuie să ia aminte, să se pronunțe. Nelegiuirile nu pot intra în seturile arhivelor, în notițe și consemnări diplomatice de ocazie. Nu! Deoarece oamenii care au scăpat atunci, câte unul ici-colo, așa cum scapă un fir de iarbă sub tăișul coasei, acuză deodată, într-un glas cu

cei ce nu mai sunt. "Așa am scăpat și eu, ca un fir de iarbă de sub tășul coasei", mărturisește Sârbu Gheorghe, om de 79 de ani din Ip. El e cel care, la stăruința inimosului român Portianu, directorul școlii locale, a participat la reconstituirea tabelor celor uciși. El e trecut la rubrica "Cine a declarat decesul". Călăii l-au urmărit sub numele Szirbus György, căci numele strămoșesc era schimbat și schilodit de vremelnica stăpânire. Le rămase timp și pentru asta. Bătrânul din vremea noastră i-a declarat morți pe Crișan Dumitru, de 35 de ani, cu sentință locală - așa se numea nelegiuirea; pe Crișan Floare, de 29 de ani și pe Crișan Ion, de 1 an.

Cuma fost? Era prin 1936. Ca în fiecare an, la Ip era serbată ziua de 24 Ianuarie, ziua Unirii. Pentru aceasta a venit de la Șimleu directorul liceului "Simion Bărnuțiu", dr. Ioan Ossian, care în dragostea lui pentru țară și țărani, umbla în 1919, prin satele românești din jur și-i ruga pe oameni să-și lase copiii la școli. La intrarea sa în Ip l-au întâmpinat, călare pe cai, doi veri, Sârca Dumitru și Sârca Pavel, stră-strănepoții vânzătorilor de bouri. Peste patru ani, în 1940, ocupanții horthyști, neavând nici-un temei pentru a porni măcelul, s-au întors în ziua aceea de atunci, la sărbătoarea Unirii. Așa au început persecuțiile. Apoi bătăile îngrijorătoare. Apoi măcelul. Nici-un tratat internațional, nici-un paragraf din acestea nu cuprind sentințe deucidere pentru manifestarea sentimentului firesc al unui popor, legat de viața lui națională. Dar la Ip, cel mai elementar drept uman, de a rosti în limba nației tale, a devenit pretext de acuzare. Bătăile au început în seara zilei de 13 septembrie 1940, "rupându-i și făcându-i flandruri" pe cei mai mulți, spune Scurtu Victor din Ip, care atunci avea 18 ani. Împușcăturile se auzeau prin sat. Pe fiecare uliță zbârnăiau gloanțele. Nimeni nu dormea. Începea *Irodiada* de la Ip. Începea spre ziuă, atunci când se crapă zorile albe, pentru fiecare muritor, în mod egal. Atunci, ochii celor din Ip se închideau pentru totdeauna. Fiecare familie a fost ucisă sub streșina casei sale, în curtea ei, chemată pe numele ei stălcit. Întâi, smulse de lângă soți, femeile, apoi tinerii, apoi copiii cei mici, smârcuiți între două lovituri de armă și gloanțe din plin. Atunci, în *Irodiada* de la Ip, au murit nevinovați de un an, de doi neimpliniți. Apoi ceilalți, de la ființe fără vină între 4 și 7 ani, până la fete și flăcăi. Așa a început masacrul, continuând cu cei în floarea vârstei, foști soldați și luptători în primul război mondial, oameni care au pregătit înălțătorul moment al Neamului de la 1 Decembrie 1918. De aceea au fost striviți sub baionete și ciuruiți de cartușe, cartușe care în război i-au ocolit. Între ei era Hălmăjan Florian de 73 de ani, Sârbu Vasile de 74 de ani, Beretean Petre de 60 de ani, Bocean Ioan de 64 de ani, și femeile lor, apoi mai tinerii Cosma Gheorghe de 48 de ani, Bocean Vasile de 33 de ani, Haiduc Petru de 37 de ani, Medeșan Mihai de 47 de ani, și soțiile lor cu anii lor tineri peste care s-a prăvălit sentința crudă și rușinoasă deucidere.

În zorii zilei de 14 septembrie, trebuia să nască femeia Gheorghii Lontii. Scăpând pentru moment de sclipățul gloanțelor, a fugit după moașă. Dar a fost numai un moment, căci "civilizatorii", jandarmii cu pene de cocoș, i-a replicat: "Nu-i nevoie. Vom asista noi la naștere". Așa au făcut. Dar nu ca oamenii ce pot ajuta o suferință, ci zmulgând copilul cu baioneta din pântecul mamei și tăindu-l, așa cum tai un măr copt la vremea lui. Mama și copilul au murit. Nelegiuirea n-a putut fi măsurată cu măsură omenească. În străfulgerarea ultimei clipe, mama nu și-a putut vedea copilul, iar acesta n-a ajuns să deschidă ochii lumii. Numele copilului n-a putut fi declarat și nici scris pe nici un extras de naștere, de nimeni, după cum aceiași călăi n-au mai putut să dea un număr de sentință. Pofta de sânge biruise. În zorii zilei de 14 septembrie 1940, carele locuitorilor maghiari din sat nu s-au îndreptat spre câmp să culeagă roadele, ci la casele Românilor, să culeagă morții din curțile lor. Așa cum culegi vreascurile rupte dintr-un stejar falnic, culegeau ici o mână, colo un picior sau o descleștare de frați, prinși în ultima lor zvâcnire de viață și uniți în moarte. I-au dus, așadar, căruțele spre cimitir, unde i-au aruncat într-o groapă comună, plină cu var, unul cu capul în jos, altul cu capul în sus. Cruzimea se împlinise în toate ale ei. Locul acela nu avea nici-un semn. "La câini nu se pune cruce", a urlat comandantul horthyst.

"Ura" a fost numai în straturile de sus, hrănită de ziare, de cărți și cultivată prin secolii. Jos, oamenii care depun aceeași muncă se pot înțelege între dânșii. Țăranul Român și țăranul Maghiar locuind în același pământ, când sunt lăsați în

seama lor, fără ațătări, duc buna casă de odinioară". (N.Iorga, Contra dușmăniei dintre nații. Românii și Ungurii. 1932).

Theoreticieni abili, cu tendințe doctrinare, de aniversarea unui mileniu de stăpânire a teritoriului transilvănean, nu puteau înțelege adevărul de mai sus. De fapt nici nu era un mileniu de la data începerii dualismului din 1867 până în 1918. De aceea, capetele grofilor și ale conților maghiari s-au dezlănțuit cu atâta furie când li s-a ivit ocazia, voind să înmulțească în mod artificial un popor și să nimicească brutal o națiune. Dovadă sunt cei "patru zeci de paragrafi" ai contelui Appony, care voiau să asimileze și să maghiarizeze forțat și pietrele drumurilor, de la limba folosită în grădinițe până la legile Dietei. Legile draconice ale deznaționalizării au intrat în 1940 în capul înfierbântat al unui amiral fără marină, ducând la crime și torturi. Grofii și baronii l-au secondat și sprijinit, cu toate că strămoșii lor au fost dintre Români, ca Dragi, Banfi, Teleki și alții; cu toate că într-o *Conscripție iosefină* din 1784 se arată că în Transilvania peste 70% din locuitori vorbeau "lingua valachica"; cu toate că era vizibil că de la "cadoul" primit în 1867, sub numele "dualismul puterilor", pe același pământ transilvan granițele etnice nu corespundeau cu cele politice.

Oamenii de jos, cu minte luminată și inimă dreaptă, nealterate de diplomații avantajoase, au înțeles lucrurile de mai sus cu ființa lor, căci le-au trăit. Ei au înțeles și atunci, în august 1940, că o sentință dată peste noapte e ca un vis rău care trebuie să dispară la lumina zilei. Numai că până să dispară acesta, au murit, tot noaptea, oameni nevinovați, femeile, fetele fecioare și feciorii satelor românești, copii ce abia gângureau la leagănul creat cu flori. La Tresnea, au fost uciși într-o singură noapte 80 de oameni. Preotul a fost răstignit la ușa bisericii. Alții, uciși la drumul peste Meseș. Bătrânii au fost dezbrăcați și purtați în batjocură pe ulița satului. Astfel infuzau "civilizatorii" civilizație. De la băile din Zăuan au fost duși patru Români în localitatea Camăr, unde au fost puși să-și sape singuri groapa, apoi un glonte iute al unui "civilizator milenar" i-a aruncat pentru totdeauna în fundul gropii. Cei din Bobota, printre care și Ciocean Valeria, azi profesoară, au

Cadavrul unui român ucis la 9 sept. 1940 la Tresnea, jud. Sălaj, de soldați ai armatei hortyste

fugit spre Zalnoc, în toiul nopții, îngroziți și speriați. La Mălădia "honvezii" horthyști îl căutau pe Ioan Mocanu, pentru a-l executa pentru "vina" de a fi fost "primar sub Români", adică din 1918 până în 1940. La Cosniciu, au fost împușcați Vasile Roșanu, fratele primarului, Gheorghe Roșanu, Vasile Biriș, Gheorghe Silaghi, Gheorghe și Alexandru Jurcuț, Dumitru Costelaș și soția acestuia - Floarea, Gheorghe Pușcaș, căruia înainte de a fi împușcat, i s-au scos ochii, Ioan Darteș și alții, în total 16 persoane. Trupa horthyistă era însoțită și de maghiari din Zăuan. Nu s-a uitat nimic. Nu trebuie să se uite. Căci satele acestea, Ip și Tresnea, Giurtelec, Bobota, Moiad și Măierște, Camăr și Mălădia, unde de veacuri locuiesc autohtonii, au lângă ele sate maghiare, ca Uileac, Zăuan, Sărmășag, și, de veacuri, s-au știut înțelege între ei oamenii simpli și adevărați, respectând naționalitatea fiecăruia. Iși respectau unii altora până și sărbătorile religioase de peste an, astfel că dacă erau porniți la drum cu căruțele făceau ocolul satului, ca să nu destrame ceasul tihnei și al sărbătorii. Numai pactele și dictatele fanatice de peste noapte au putut semăna sămânța urii. De aceea nu pot fi uitate.

ÎN PĂDUREA DE LA IP...

În primăvara ce a urmat acelor cumplite zile de septembrie 1940, pe locul unde au fost îngropați eroii-martiri de la Ip și Tresnea, a crescut un gard viu. Nimeni nu i-a înfipt rădăcinile în pământ. A crescut singur. Cândva, pe locul gropii de la Ip, a fost o casă de gospodari, dar puțini mai țin minte. Locul a devenit al crimei. Nici despre acest din urmă loc n-au avut voie să știe ceva tinerii. Până în 1944, locul a fost și a rămas netezit, ca și cum n-ar fi fost nimic în adâncuri. Numai că nici pământul n-a putut răbda nelegiuirile pe care le acoperea. În anul acela, 1944, era o groapă mare de apă în sat. Ploile s-au înțețit de la o zi la alta. Atunci, dinspre cimitir, din locul unde au fost îngropați cei uciși, din locul netezit și fără nici o cruce sau un semn, a curs sângele spre sat, în groapa mare de apă, înroșind-o. A curs sângele și la un an și la doi, până când oficialitățile au luat, în 1944, măsurile de rigoare, adică aruncând din nou var în groapa comună, ca să se șteargă orice urmă de sânge.

Numai că sângele nevinovat a acoperit atunci conștiințele călăilor, mulți dintre ei fugind peste hotare, alții curmându-și viața, pentru a fi feriți de răspunderea pentru coșmarul *Irodiadei*. Când fasciștii-horthyști s-au retras, oamenii din Ip au pus, într-o zi de septembrie 1944, o cruce de lemn pentru toți. Era toamnă. Pădurea de la Ip vuia în sentințele amintirii care reveneau dureroase pentru cei câțiva rămași în viață. Un vânt de toamnă, din pădurea de sus, poartă sentința amintirii ce se strecoară în dureroasele versuri din septembrie 1940 ale lui I.V.Spiridon: "În pădurea de la Ip/ Nu auzi cirip-cirip/ Numai vântul hăulind/ Oase de Români jelind/ Că-s cărările pustii/ Pustiu drumul către vii/ Numai noaptea-n miez de noapte/ Poți s-auzi sub glie șoapte/ Că s-adună oasele/ De la toate casele/ Și tot roagă și tot cheamă/ Și tot plâng și tot blestemă/ Vântul și cu sălcile/ Plâng scrâșnindu-și fălcile". Așa s-au pogorât de atunci, din septembrie 1940, iernile, primăverile, verile și toamnele peste cei uciși.

VASILE DELASĂLAJ

Continuă din p.2.

avantaj dacă ar cucerii o Europă redusă la o grămadă de dărâmături radioactive și să-și vadă distruse, ca răspuns, cel puțin toate orașele și centrele sale industriale așezate la apus de Urali, care constituie coloana vertebrală a forței sale.

Iar China cu o dezvoltare medie ar putea să tempereze imperialismul rus și să facă pe conducătorii de la Moscova să înțeleagă că pe această planetă unicul fel de a supraviețui este acela de a găsi modul de a

trăi împreună, părăsind pentru totdeauna ideile de dominație și de violență.

Hua Guofeng, adresând ultimul său salut a zis la Roma: "Vom vedea dacă din voiajul meu va răsări o floare, niciuna sau o sută". Făcea aluzie la colaborare și la pace, dorința cea mai profundă a tuturor popoarelor. Să sperăm că o vor înțelege și cei care le guvernează.

R.C.H.

Acum 380 de ani Mihai Viteazul trecea Carpații

Anul acesta s-au împlinit 380 de ani de când viteazul Mihai Vodă a trecut Carpații cu oștirea sa, pentru a elibera pe frații de același sânge și de aceeași credință din Ardeal de stăpânirea străină și pentru a înfăptui cea dintâi unire a Românilor.

Evocăm acel act istoric din anul 1599, publicând câteva fragmente din Istoria Românilor supt Mihai-Voievod Viteazul, scrisă de pana documentată, talentată și patriotică a lui Nicolae Bălcescu.

Pe calea cea mai naltă a munților Carpați se întinde o țară mândră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pre pământ. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d-operă de arhitectură, unde sunt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un brâu de munți ocolesc, precum zidul o cetate, toată această țară, și dintr-însul, ici-colea, se disface, întinzându-se până în centrul ei, ca niște valuri proptitoare, mai multe șiruri de dealuri nalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite care varsă urnele lor de zăpadă peste văi și peste lunci. Mai presus de acel brâu muntos, se înalță două piramide mari de munți, cu creștetele încununate de o vecinică diademă de ninsoare, care, ca doi uriași, stau la ambele capete ale țării, cătând unul în fața altuia. Păduri stufoase, în care ursul se plimbă în voie, ca domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți. Și nu departe de aceste locuri, care îți aduc aminte de natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite, unde bivolul dormitează alene. Astfel, miazănoapte și miazăzi trăiesc într-acest ținut alături una de alta și armonizând împreună. Aci stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu și porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul. Oriâncotro te-i uita, vezi colori feliurite ca un întins curcubeu, și tabloul cel mai încântător farmecă vederea. Stânci prăpăstioase, munți uriași, a căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle a căror limpede apă lin curge pântre câmpiile înflorite, păraie repezi, care mugind groaznic să prăvălesc în cataracte pântre acele amerințătoare stânci de piatră, care plac vederii și o spăimântează totdeodată. Apoi, în tot locul, dai de râuri mari, cu nume armonioase, a căror unde port aurul. În pântecelace acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa: sarea, ferul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul, antimoniu, arsenicul, cobaltul, tuteaua, telurul și, în sfârșit, metalul cel mai îmbelșugat decât toate, aurul, pe care îl vezi strălucind până și prin noroiul drumurilor.

Astfel este țara Ardealului.

*

Pe la începutul veacului al X-lea domnea peste Ardeal, Banat și Bihor ducii Români Gelu, Menumorut și Gladiu, când un nou neam barbar din Asia, Ungurii, năvăliră asupra-le. Românii stătură puternic împotriva acestui nou potop. După două lungi războaie, ducele Ungurilor, Arpad, încă nu putu cuprinde Bihorul, țara lui Menumorut, și tocmai după moartea acestuia intră în stăpânirea ei cu drept de moștenire, fiindcă fiul său, Zolta, luase în căsătorie pe fiica ducelui Menumorut. Gelu, domnul Românilor din Ardeal, încă se împotrivi eroicește ungurului Tuhutum și muri în bătaie de o moarte glorioasă pentru patria sa (904). "Atunci Românii, văzând moartea domnului lor, dederă mâna cu Ungurii de bunăvoia lor și își aleseră domn pe Tuhutum, tatăl lui Horca".

Așa Românii, nu învinși și coprinși fiind, dar printr-o unire politică, primiră pe Unguri în țara lor. Într-acest chip, dupe un război sângeros, intrară Ungurii și în Banat, unde domnea Gladiu.

La începutul domniei Ungurilor, soarta Românilor fu mai blândă. Ei își păstrasera

constituțiile lor provinciale cu ducii lor proprii. Românii erau atunci soți ai Ungurilor, iar nu supușii lor...

*

Jugul Românilor în Ardeal se îngreua mai mult pe an ce trecea nu numai din partea nobililor Unguri, ci încă și din partea popilor catolici...

Așa, toate popoarele Ardealului ura pe cardinalul, aștepta cu nerăbdare și sta gata a ajuta pe Mihai spre a răpi din mână-i țara Ardealului. Mihai, dar, în Ardeal, era nădejdea și sprijinul intereselor popoarelor împotriva aristocrației și a domniei ungurești.

*

Era zece ceasuri de dimineață (18/28 octomvrie) când începu bătălia prin o furioasă tunărire din ambele părți. Sunetele trâmbițelor, urletele tunurilor, înfiorătoarea șuierare a ghiulelelor ce se încrucișau în aer, clincăitul paloșelor, strigările luptătorilor, fumul prafului înzgomota aerul, întuneca cerul, răspândea în toate părțile spaima morții și curma vieții fără număr. Tunurile lui Mihai-Vodă era așezate pe un loc mai bun decât al Ungurilor și ar fi făcut mult rău aceluia de ar fi avut tunari mai meșteri, căci ghiulelele, aruncate prea sus, trecea peste capetele Ungurilor, lovea numai vârful lancelor și făcea mai multă spaimă decât vătămare.

D-abia să începuse bătaia, când un nobil Român din oastea lui Andrei, anume Daniil Zalasdi, își lăsă postul ce i se încredințase și, dând pinteni calului, trecu în tabăra noastră. Talentele sale și favoarea prinților Bathoreștilor rădicase pe Zalasdi dintr-o treaptă de jos la aceea de nobil. El făcuse Bathoreștilor multe slujbe, care strălucise numele lui. Cinstea și slujbele făcute și primite l-ar fi îndatorat a rămânea credincios lui Andrei, dar glasul sângelui îl împinse, cu marea mirare și înfrustare a Ungurilor, în tabăra lui Mihai. Spun că el făcua cunoscut lui Mihai poziția armiei vrăjmașe...

Cea dintâi izbire o făcu Baba-Novac cu cea-i vitejie, în capul călăreților săi, asupra lui Ștefan Lazăr, pe care îl avea în față; dar cu toate silințele ce puse, el fu respins înapoi de voinicii pedestrași ai acestuia. Îndată Mihai îi trimise în ajutor o trupă voinică de călăreți armați cu lance; era călăreți Unguri și Săcui, comandați de George Mako. Aceștia, ajungând în mijlocul ostașilor lui Baba, uimiți de neizbânda lor, îi îmbărbătează din nou și împreună, împingând înainte caii lor, cad peste oștile lui Lazăr și ale lui Andrei; apoi, despărțindu-se în două trupuri, unul se lasă asupra pedestrașilor care siliseră pe Baba a da înapoi, îi măcelărește groaznic, călcând pe unii în picioarele cailor lor, lovind pe alții cu lăncile. Acolo peri Ștefan Lazăr, ce comanda această aripă. El să jertfi din bună voie morții, azvârlindu-să în mijlocul măcelului soldaților săi și strigând: "Voi să mor, ca să nu mai slujesc un popă nemulțămător, care mi-a răpit cinstea și vrednicile mele".

Celălalt trup căzu peste oastea lui Moisi, ce era în față. Aci se făcu o mare ucidere, căci fiind punctul principal al bătăii, și o parte și alta se purta cu bărbăție și se vătămară greu. "Ungurul - zice Bethlen - era în luptă cu Ungurul; unul să bătea spre a apăra patria, celălalt spre a o robi". În sfârșit, după ce să luptară câțva cu puteri dopotrivă, trimițând Mihai încă un ajutor la ai săi, Moise Săcuiu fu împins înapoi de Mako și perdu multă lume în retragerea sa. Un steag investit cu semnele Bathoreștilor fu răpit de la oastea sa; stegarii Toma, numit Grecul, Ștefan Szeplaki și Tudor Colbaz fură omorâți.

Petre Huszar, din aripa stângă, văzând oastea lui Moisi c-a dat înapoi și că bătălia este mai percută, grăbi a alerga într-ajutorul lui Moise cu voinica trupă de lăncieri ce comanda și, dând asupra Sârbilor și Ungurilor lui Mihai, osteniți de o lungă luptă, îi respinse înapoi. Văzând aceasta, Mihai, cu rămășița călărimii sale ungurească și românească, și cea mai mare parte din rezerva sa, aleargă însuși asupra lui Petre Huszar, dă ajutor Ungurilor și ârbilor săi și, după o multă vărsare de sânge, respinge înapoi toate trupele lui Huszar, încremenite de atâta voinicie. Mihai însuși alerga ca un leu prin mijlocul vrăjmașilor, fiind în mână sabia sa mare, groaznică și amerințătoare, cu care doboră în dreapta și în stânga pe câți întâmpina. El nu se mulțumi însă a inimă pe ai săi prin pilda ce le da, ci încă prin cuvinte îi îndemna, îi împingea, îi îmbărbăta spre a să folosi d-acest minut priincios, ca să spargă de tot armia dușmană.

Ungurii acum perduseră bătaia...

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE G.CALINESCU

După cum am scris în numărul precedent al revistei noastre, Editura Nagard intenționează să retipărească Istoria literaturii române de la origini până în prezent de George Călinescu, în forma sa originală din 1941.

Temeinic documentat și frumos ilustrat, acest monument al literaturii și al culturii române, cu un conținut de aproape 1000 de pagini, format 32,5 × 24 cm., urmează să apară într-o prezentare grafică corespunzătoare importanței sale, în 41 de fascicule.

Prețul integral, în afară de copertă și de cheltuielile de expediție, va fi de 50 de dolari SUA.

În vederea stabilirii tirajului, cei interesați sunt rugați să se adreseze Editurii Nagard (Foro Traiano 1/A, Roma, Italia), comunicând dorința de a cumpăra această operă.

Asupra modalităților de plată vom reveni ulterior.

Vitrina cărții:

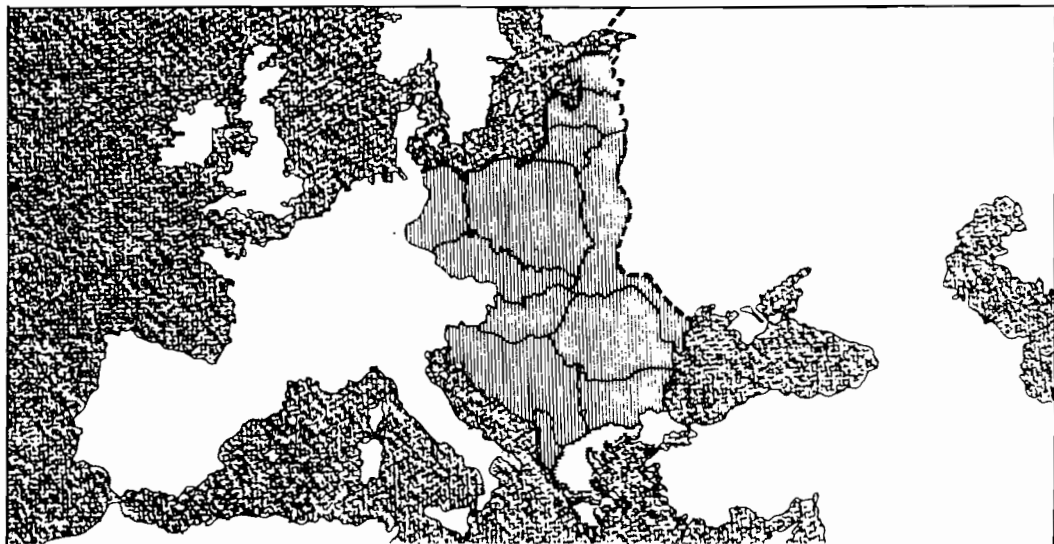
CODEX LATINUS PARISINUS redactat în Banat

Editura "Cartea Românească" a îmbogățit de curând tezaurul nostru cultural cu lucrarea "Țările Române în secolul al XIV-lea - Codex Latinus Parisinus", semnată de Ion Dumitriu-Snagov, autorul cunoscutei lucrări "Românii în arhivele Romei".

Editat acum pentru prima dată în limbile română și latină, Codex Latinus 7239 din colecția de manuscrise a Bibliotecii Naționale din Paris, conține numeroase și interesante date despre țările române în secolul al XIV-lea.

Despre paternitatea, datarea și localizarea acestui codice s-a discutat mult până acum. În urma unor complexe analize filologice, istorice și matematice, I. Dumitriu-Snagov a tras unele concluzii importante: cartea datează din ultimele decenii ale secolului al XIV-lea și aparține cu siguranță lui Paulus Sanctinus Ducensis. A fost redactat la Timișoara, la curtea lui Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei (1387-1437), în timpul pregătirii cruciadei antiotomane din anul 1396. Este cunoscut că la cruciada respectivă a luat parte și armata română comandată de voievodul Mircea cel Bătrân al Țării Românești, fapt care demonstrează că, chiar din acele îndepărtate vremuri, Neamul românesc nu s-a izolat, ci s-a manifestat ca prezență activă, în comuniune cu celelalte neamuri și state din Europa.

Tratatul dă prețioase informații despre producerea bunurilor materiale, arta militară și populația unei regiuni ce cuprinde și țările române. De fapt conține și o hartă geografică a Sud-Estului european, în care apar țările române, Dunărea și teritoriul de la sudul Dunării, aceasta fiind cea mai veche hartă a evului mediu românesc.

Moscova, 9 octombrie 1944

"Momentul era potrivit pentru a trata, așa că am spus: "Să aranjăm treburile noastre în Balcani. Armatele voastre sunt în România și în Bulgaria. Noi avem acolo interese, misiuni, agenți. Între noi nu trebuie să existe neînțelegeri pentru lucruri mărunte.

Cât privește Anglia și Rusia, ați fi de acord - l-am întrebat pe Stalin - ca voi să aveți o dominație de 90% asupra României, noi să avem 90% în Grecia și "fifty-fifty" cu voi în Jugoslavia?" În timp ce se traduceau cele de mai sus, am scris pe o jumătate de foaie de hârtie:

România: Rusia ia 90%; ceilalți iau 10%.

Grecia: Marea Britanie (de acord cu Statele Unite) ia 90%; Rusia ia 10%.

Jugoslavia și Ungaria: 50% - 50%.

Bulgaria: Rusia ia 75%; ceilalți 25%.

Am împins foaia de hârtie spre Stalin (care ascultase între timp traducerea). Urmă o scurtă pauză. Apoi mareșalul luă un creion albastru, scris "văzut" pe foaie și mi-o restituí. Totul a durat doar o clipă: cât îți trebuie să te așezi pe un scaun... La sfârșit i-am spus: "Oare n-o să ne considere lumea cinici când se va afla că noi am luat la repezeală aceste decizii atât de grave pentru milioane de oameni? Hai să ardem foaia!"

"Nu. Păstrați-o!", spuse Stalin. Și așa făcui."

Winston Churchill

"Cel de al doilea război mondial"

- Memorii -

SUMARUL

R.C.Hood, <i>Europa, China și U.R.S.S.</i>	1
Vasile Delasălaș, <i>Irodiada de la Ip și Tresnea</i>	3
Aniversări. <i>Acum 380 de ani Mihai Viteazul trecea Carpații</i>	9
<i>Istoria literaturii române de Călinescu</i>	11
<i>Codex Latinus Parisinus redactat în Banat</i>	11